

Mama

Ioan Stanomir s-a născut pe 13 mai 1973 la Focșani și este profesor la Facultatea de Științe Politice a Universității din București. Printre volumele publicate se numără *Conștiința conservatoare: Preliminarii la un profil intelectual* (2004), *O lume dispărută: Patru istorii personale urmate de un dialog cu H.-R. Patapievici* (coautor, alături de Paul Cernat, Angelo Mitchievici și Ion Manolescu, 2004), *Explorări în comunismul românesc* (coautor, alături de Paul Cernat, Angelo Mitchievici și Ion Manolescu, vol. I, II, III, 2004, 2005, 2008), *Spiritul conservator: De la Barbu Catargiu la Nicolae Iorga* (2008), *Despre sunete și memorie: Fragmente de istoria ideilor* (2009), *Apărarea libertății (1938–1947)* (2010), *Teodoreanu reloaded* (alături de Angelo Mitchievici, 2011), *Umbre pe pânza vremii: Secvențe de istorie intelectuală* (Humanitas, 2011), *Junimismul și pasiunea moderației* (Humanitas, 2013), *Camera obscură: Vis, imaginație și bandă desenată* (2014), *Sfinxul rus: Idei, identități și obsesii* (2015), *Comunism Inc.* (alături de Angelo Mitchievici; Humanitas, 2016), *Rusia, 1917: Soarele însângerat. Autocrație, revoluție și totalitarism* (Humanitas, 2017), *La Centenar: Recitind secolul României Mari* (Humanitas, 2018), *Așteptând revoluția: Pașoptismul și vocile sale* (Humanitas, 2019), *R.S.R.: Lecția de învățământ politic* (Humanitas, 2021), *Mama: Un jurnal al dragostei și al despărțirii* (Humanitas, 2022). În 2018, a publicat la Editura Humanitas eseuul „Umbra Rusiei“, în volumul colectiv *Vin rușii! 5 perspective asupra unei vecinătăți primejdioase*.

IOAN STANOMIR

Mama

O FOTOGRAFIE

A

TIMPULUI

ȘI A

IUBIRII

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Iuliana Constantinescu, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

© HUMANITAS, 2024

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Stanomir, Ioan

Mama: o fotografie a timpului și a iubirii / Ioan Stanomir. –

București: Humanitas, 2024

ISBN 978-973-50-8550-6

821.135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723 684 194

Prefață

Cartea de față este încheierea unui diptic: alături de *Mama: Un jurnal al dragostei și al despărțirii*, ea consemnează itinerarul unei despărțiri, dar și traseul, delicat și discret, al regăsirii. În paginile acestui volum se află o parte din materia de imaginație, de visare și de reverie ivită odată cu moartea mamei mele. Anii îndepărtării au devenit, prin truda de zi și prin căutarea de noapte, anii scrierii proiectului care se împlinește acum.

Cum se poate consemna o absență și care este locul celor vii în rama fotografiei ce îi cuprinde pe cei morți, iată cele două întrebări care se află în centrul cărții de față. Relația dintre moarte, dragoste și trecere, comuniunea cu cei care nu mai sunt, acceptarea doliului și condiția singurătății sunt temele ce îi modelează imaginarul.

Paginile acestea sunt o tentativă, fugară și melancolică, de a surprinde mișcarea unui timp care este, în egală măsură, unul al iubirii și al nostalgiei. Este un timp al iubirii, de vreme ce dragostea maternă nu poate muri și ea este puntea

pe care am pășit, spre a atinge un liman al melancoliei. Este un timp al nostalgiei, pentru că în marginile lui se adună toate fragmentele, de vreme ce ne-au fost date să le trăim, inseparabili.

Fotografia din această carte adună laolaltă fotografiile umbrelor din care se alcătuieste propriul meu destin. Ea înseamnă fotografia mamei mele, cea fără de care aceste pagini nu s-ar fi născut – imaginea ei este, privită prin lentila îndepărtării, una de pudoare și de grație, de visare și de stoicism. Iar în adâncul acestei fotografii se află fotografiile celor care au intrat în ea, rând pe rând, ca într-o urnă de ani: un întreg roman al familiei noastre este cuprins între copertele albumului pe care numai mâinile celor morți îl mai pot deschide. Mamă, părinți, bunici se adună în acest edificiu funerar al textului nostru.

Mâna care a scris textul și mâna care a mânuit, în noapte, camera de fotografiat, spre a capta mișcarea de duhuri, este mâna ființei-amfibie care s-a născut odată cu moartea mamei mele. Ea este o ființă în care se amestecă cele două ființe devenite, prin moarte, una, dar și un receptacol în care se toarnă vocile și culorile celor de dinaintea noastră. Numele meu, cel de pe coperta cărții, este reprezentarea unei convenții sociale: inima care respiră în text este inima ființelor noastre unite. Timpul acestei ființe ce scrie nu mai este timpul celui care trăiește zi după zi – cronologia a încetat să mai aibă un sens pentru noi.

Această carte nu poate oferi consolare celor care, iubind, au intrat în vastele camere ale doliului, de vreme ce

dragostea de dincolo de moarte nu poate îngădui împăcare, resemnare sau uitare. Ea este închinată celor care nu mai sunt. Paginile ei sunt o invocație a duhurilor ce intră în vise, spre a ne lumina în somnul magnetic al regăsirii.

Carte de literatură și carte de noapte, această carte s-a construit, fragmentar și treptat, prin efectul unui dicteu al iubirii. Aventurile zilei sunt absente aici: timpul se întoarce spre sine, spre a fi oglinda în care ne contemplăm, astfel cum devenim una cu cei de dinaintea noastră.

Substanța din care se hrănește textul este trupul memoriei înseși. Proză confesivă, mișcarea pasajelor ei este aceea a unei teme cu variațiuni, asemeni alergării de valuri ce revine spre țărm, doar spre a căuta din nou largul. Mihaela Hărăbor, căsătorită Stanomir, iată numele ce luminează, aici: semn tenace și discret al dragostei și parte din toamna ce trece în amurg, ca o promisiune a visului.

Această carte și acest diptic nu ar fi existat fără solidaritatea umană și intelectuală a lui Gabriel Liiceanu și a Lidiei Bodea. Le mulțumesc pentru că au fost parte din acest drum.

I

ACEASTA ESTE CEA DIN URMĂ FOTOGRAFIE PE CARE O încredințăm timpului nostru. În ea iubirea se adăpostește cu întreaga ei lucire tomnatecă: un singur anotimp ne mai poate fi casă, cel al melancoliei, iar singurul timbru pe care îl mai putem desluși este acela al nostalgiei.

Aceasta este cea din urmă fotografie pe care o mai ating mâinile noastre: un instantaneu de ceață, o mișcare de iris magnetic în noaptea tulburată, un sărut depus de ființa ta eterică pe obrazul celui care adoarme, doar spre a te putea convoca, ca pe un duh delicat și grațios, venit de dincolo de porțile mișcătoare ale dorului.

Aceasta este cea din urmă fotografie în care mai putem fi regăsiți: nedespărțiți aici, după cum am fost și în viață, am descoperit în vremea îndepărtării dialectica contopirii, astfel încât trupul meu nu mai este decât urna în care se topește prezența ta, asemeni unei neguri de octombrie, pastelată.

Aceasta este cea din urmă fotografie pe care o mai cuprinde, timid, cartea dragostei noastre: discreția tandreții a îngăduit sunetului pe care îl credeam uitat să se ivească din nou, pentru ca tot ceea ce ni se părea pierdut să vină iarăși către noi, înconjurat de desenul surâsului tău.

Și știm că nu mai este nevoie, de acum înainte, de aducere-aminte pentru ca dorul să trăiască în noi. Cuvintele au fost gonite de valuri și tot ceea ce mai putem rosti este acest rod de tăcere și de complicitate al șoaptelor, limba în care se adună, treptat, toate cuvintele pe care am visat să ni le spunem, cândva, înainte ca trecerea și moartea să se abată asupra noastră.

Revenit în pântecul matern, am regăsit pacea originală a oceanului amniotic – despărțirea nu ne mai poate bântui, iar timpul omenesc a încetat să mai aibă vreun sens pentru noi. Mama își privește copilul ce îi va fi, cândva, prieten, iar fiul ține în brațele sale trupul mamei din care sufletul a fost gonit, spre a fi una cu vântul de larg. Dragostea închide un cerc, iar noi, cei ce am iubit, suntem acasă în reunirea aceasta. Întorcând spatele lumii, am deschis ochii larg spre cerul ce îți cuprinde făptura ca pe o tapiserie de nori.

Aceasta este cea din urmă fotografie, în care se adună toate cele de dinaintea ei. Și te pot contempla, în amestecul tău cehovian de fragilitate melancolică și de stoicism al durerii. Și te pot simți, pierdută în vântul ce alintă grădina casei noastre, în marginea Focșaniului campestru. Și te pot chema, spre a mă conduce pe drumul pe care îl întrevăzu-

sem din clipa morții tale: fiul rătăcitor se încredințează dragostei ce lucește, stelar, în piepturile noastre, lăsând în urmă povara de ani și de trup.

Și fiecare gest pe care îl fac trezește ecoul gesturilor tale, de parcă în mine s-ar retrezi memoria anilor în care tu creșteai, înaintând spre viața care îți era dată, din pragul casei provinciale, cu ochii ațintiți spre viitorul care se desena din vremea de durere și de trudă a fiicei de dușman al poporului.

Și fiecare pas pe care îl fac deșteaptă ecoul pașilor tăi, ca și cum linia morții s-ar șterge și în noi s-ar naște, delicată și îndurerată, acea unitate în care mamă și fiu se topesc, într-o anticameră a așteptării.

Și fiecare clipă pe care o trăiesc cheamă ecoul anilor tăi, aducând spre suprafața prezentului trecutul ce capătă densitatea cețoasă a zilelor de care ne aducem aminte împreună, mereu împreună, mișcați de un elan ce evocă tulburarea de valuri a mării.

Și poate că acesta este chipul ultim al dragostei, dezvelit în anotimpul de melancolie în care suntem suspendați: o comuniune sinestezică de atingeri, un joc plăpând al reveriei, un surâs ce luminează amiaza de toamnă în care ne va fi dat să ne stingem, cândva.

Și poate că aceasta este însăși dragostea ce trăiește dincolo de moarte, cu îndărătnicia unui vis: rețeaua nocturnă de semne ce intră în carnea zilei, spre a dărui ochilor noștri acuitatea de lacrimă a revederii, ca într-o străfulgerare.

Și poate că acesta este mormântul în care am ales să ne așezăm, amândoi, ca într-o criptă mișcătoare de nori: singurătatea celui care a rămas în urmă este împlănită de trenea parfumată a duhului tău, ca de o boare a primăverii.

Și nu mai cerem limbii omenești cuvintele ei, căci avem șoapta și murmurul care ne sunt casă discretă, ocrotiți de toamna ce nu vrea să mai treacă în iarnă, una cu zilele ce se preschimbă în amurg, melodioase. Iubirea i-a reunit pe mamă și fiu în trupul cosmosului de raze, chemând din adânc fotografiile fericirii noastre pierdute, purtate de un vânt al stingerii.

Și suntem, aici, copii, părinți și bunici: cei vii deschid poarta inimii lor celor ce nu mai pot îmbătrâni niciodată, iar surâsul crește ca un amurg de octombrie, tremurător și muzical. Și suntem, aici, aici unde ne era menit să ajungem, împăcați cu amurgul și eliberați de chinul morții, căci am trecut dincolo de prag, împreună.

Și pe fotografia aceasta mâinile noastre îndrăgostite scriu doar numele tău, cel în care se cuprind toate numele, la fel cum marea adună generații de fluvii pierdute: Mihaela Stanomir, născută Hărăbor, profesoară, soție, mamă și fiică.

II

DE DEMULT, PE CÂND ELEVII ÎȘI CALIGRAFIAU VISURILE lor delicate în albumele cu cotoare melancolice, toamna era sfârșitul marilor vacanțe: un port ocrotit de soarele nostalgiei, dincolo de care se întrevedea doar întinsul de dor.

De demult, cei care se topeau în toamnă își întorceau privirea spre orașele lăsate în urmă: modeste miniaturi în romanele naive pe care le închipuia imaginația ridicată în aerul de septembrie, ca un itinerar de diamante.

De demult, mâinile celor care iubeau atingeau toamna ca pe un pahar de cristal abandonat în vitrinele sufragerilor somnoroase: dragostea era un dar al amurgului și o reunire delicată de umbre.

De demult, toamna li se înfățișa celor ce așteptau stingerea ca o escală înmiresmată: așezați pe băncile vegheate de meri și de trandafiri, trecerea se arcuia deasupra lor ca o boltă a cerului însuși, punctată de nori translucizi.

De demult, toamna se deschidea înaintea inimilor provinciale ca un bulevard ornat de freamăt vegetal: pașii se arcuiiau asemeni unui poem simbolist, iar fericirea naivă avea consistența dulceței de cireșe amare.

De demult, toamna le călăuzea privirile nu spre viața stearpă a mecanismelor ce palpită orb, ci spre țesătura de amintiri pe care o alcătuieste timpul destinelor noastre: moartea urma vieții, ca o pagină dintr-un caiet de școlar, curățată de lacrimi.

De demult, lentoarea toamnei cobora peste case și grădini ca o ploaie blândă, ce nu cunoaște greutatea de plumb a iernii: seninătatea se topea în gesturile ce duceau mai departe gesturile celor care nu mai sunt, adăpostindu-le ca într-o urnă funerară.

Și din toate aceste toamne ce au trăit de demult se hrănește, discret, toamna despărțirii noastre. Plutind în zarea